

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд

ТВОРЧЕСТВОТО НА АННА БАРКОВА В ЛИТЕРАТУРНИЯ КОНТЕКСТ НА ЛАГЕРА И АВАНГАРДА

на редовен докторант **Атанаска Симеонова Методиева**
в професионално направление (научна специалност) 2.1. Филология. *Руска
литература и литература на народите на СССР (Руска литература)*

Рецензент: **доц. д-р Татяна Николаева Фед**, Нов български университет
/София/,

Програмен консултант на МП «Бизнес комуникации» - РО и ДО,
департамент «Нова българистика», Факултет за дистанционно, електронно и
продължавашо обучение

Основание за написване на рецензията: Заповед № от 2833 от 09.10.2015 г.
на Ректора на ЮЗУ «Неофит Рилски» - гр. Благоевград

1.Справка за кандидата.

Атанаска Симеонова Методиева през 2010 г. придобива степента «Бакалавър» по българска филология, през 2011 г. – «Магистър» по българска филология със специализация «Магистърска програма Журналистика» в ЮЗУ «Неофит Рилски» /гр.Благоевград/. От 2010 г. до 2012 г. А.Методиева работи като учител по български език и литература в СОУ „Христо Ботев” /с. Дрен/, а след това в НГДЕК „Константин Кирил Философ” /гр. София/. От 05.02.2013 г. до 01.06.2014 г. е хоноруван асистент по Руска литература (XIX и XX век) в ЮЗУ „Неофит Рилски” /гр. Благоевград/. От 01.09.2014 г. понастоящем е учител по литературно

творчество в извънкласна и извънучебна дейност в учебна школа *Alex Academy* /гр. София/. От 17.02.2012 г. до 19.02.2015 г. е редовен докторант по Руска литература в ЮЗУ „Неофит Рилски” /гр. Благоевград/. Кандидатката има 27 публикации, от тях 10 публикации, свързани с темата на дисертацията.

2. Обща характеристика на дисертационния труд.

Промените, настъпили в Русия след 1990 година /тъй наречената „перестройка”/ даде възможност на читателите да се запознаят с творчеството на много писатели, чиито имена са били замълчавани десетилетия наред. Едно от тези имена е поетесата Анна Баркова, станала наскоро обект на литературоведското изследване. Текстовете на Анна Баркова са почти неизвестни в България, затова един дисертационен труд на тема *Творчеството на Анна Баркова в литературния контекст на лагера и авангарда* на Атанаска Методиева би допринесъл за включването на този авторка в контекста на българската русистика.

Представеният за рецензия дисертационен труд е структуриран в Увод, четири глави /с подглави/, Заключение, Автори и групи с отношение към Анна Баркова, Приложение /с ръкописи на авторката/ и използвана литература.

С **уводната част** докторантката е обосновала актуалността и изследователската теза и е определила задачите и целите, обекта, предмета, методите, ограниченията и трудностите при изследването. **Четирите глави** на дисертационния труд представят същността на изследването в теоретичен и методологически аспект. В **заключението** докторантката систематизира констатациите на дисертационния труд. Мнението ми е, че тази **структура** осигурява необходимата логическа обвързаност между компонентите на дисертационния труд и способства за постигането на цялостност и

завършеност на проведеното изследване. В същото време, така представената структура на дисертационния труд показва и **стремеж да се отговори на изискванията за композиционна цялостност и съразмерност** на отделните части.

Дисертацията е разгърната на 255 страници, от които 214 страници са основен текст, на 41 страници е представена библиография от 134 източника, Автори и групи с отношение към Анна Баркова, Приложение с ръкописи и машинописни листове на Анна Баркова от РГАЛИ. Всичко това свидетелства за сериозното отношение на А.Методиева към нейната изследователска задача, стреми се да навлезе дълбоко не само в творческата лаборатория на поетесата Анна Баркова, но и да привлече и анализира максимално количество архивни материали.

Темата на дисертационния труд: да бъде разгледано и актуализирано творчеството на слабоизвестната в България руска авторка Анна Александровна Баркова /1901-1976/ в контекста на руския литературен процес на XX век, а по-специално в контекста на лагера и авангарда е актуална за българската русистика.

Възприема се тезата на В.С.Турчин от книгата «По лабиринтам авангарда», която показва същността на творчеството на Анна Баркова в синтеза на определението му от втората му част: «Има опити под «авангард» да се разбират всички крайности на художествената култура на XX век, под «модернизъм» - компромисът между новото и традиционното.»

Обект на изследването в дисертационния труд е творчеството на Анна Баркова /поезията, прозата, дневниците и епистоларната ѝ дейност/ в тематичен и типологичен план. При подбора на материалите се възприема художествената стойност на произведенията, степента на тяхното

разглеждане от критиката, реакциите, които творчеството предизвиква в читателска среда. Дисертантката използва както печатните издания, така и ръкописите от РГАЛИ /гр.Москва, Русия/.

Основна цел на дисертацията е да бъде изследвано творчеството на Анна Баркова като дискурс и художествена практика в общия литературен процес на XX век, за да открие неговото своеобразие в художествено-идеен план. На тази основна цел са подчинени следните задачи:

- да се проследи еволюцията на творчеството на Анна Баркова в контекста на модернистичната литература и някои нейни проявления;

- да се открият лагерните черти в поезията и прозата на авторката, като по този начин се отличи разнообразието на идейно-художествения ѝ модел. Изпълнението на тази задача доказва, че въпреки влиянията на различни течения върху творчеството на Баркова, тя остава завинаги в групата „поети, несвързани с определени групи”, които изследователите Ежов и Шамурин отделят;

- да се определи жанровата специфика на изследваните произведения;

- да се определи ролята на автора и героя – повествовател в структурата на произведенията;

- да се обоснове художествената ценност на разглежданото творчество и неговото място в литературния процес.

Дефинирани по този начин, изследователските задачи отразяват основните аспекти на изследването и в своята логическа обвързаност способстват постигането на целта на дисертационния труд. По мое мнение, тезата, обектът, целта и задачите на изследването очертават ясно насоките на

изследователските търсения на докторантката, като определят начините за протичане на този процес.

Основният метод на изследване е методът „художествен синтез“, разработен от Ирина Захариева, който разчита творчеството на Анна Баркова като обединителна няколко художествени тенденции от началото на века до първата половина от неговото развитие.

3. Оценка на научните и практически резултати на дисертационния труд.

Запознах се с текста на А.Методиева преди половин година преди вътрешната защита в катедрата. Бих могла да отбележа следното:

1. Сега за рецензиране и защита е представен един завършен, добре структуриран научен текст. 2. Названията на главите и подглавите на дисертацията са подчинени на логиката на изложението и са формулирани по подходящ начин, като са изведени проблемите, темите, обектът на изследването. 3. Работата е спечелила с цитирането на руските текстове на Анна Баркова в оригинал. Тъй като една от целите на труда е въвеждането на Руската авторка в Българска среда, подобни оригинални текстове са изключително значими. 4. Текстът е добре написан, като са изключени от него излишните емоционални лирични отстъпления, които нямат място в научен труд. Вижда се сериозна и задълбочена работа на дисертантката в синхрон с научния ѝ ръководител. 5. Проследява се в дисертацията Българският контекст, въведен със сравнително-исторически анализ. По този начин темата за Анна Баркова не изглежда изследователска прищевка.

По отношение на глава I – Творчески портрет. Анна Александровна Баркова – литературна и житейска визитка:

Главата е структурирана в 7 подглави: 1.1. Анна Баркова в плен на времето (портрет на авторката в книгата „В плену времени” на Ольга Ивинская) (25-30 стр.); 1.2. Съвременният подход към творчеството на Анна Баркова: въпроси около традицията на писане и закъснялото издаване на произведенията ѝ (31-35 стр.); 1.3. Авторовият портрет на Анна Баркова в анализите на литературните архиви (36-41 стр.); 1.4. Навлизане в литературната атмосфера на времето. Първи опити на писателката в периодиката (42-47 стр.); 1.5. Предисловието на първата поетическа книга на Анна Баркова „Женщина” – въвеждане в света на литературните сенки (48-55 стр.); 1.6. Духовната връзка на Анна Баркова с „Перевал” и оцеляването на авторката след разпада на литературната група в страшната трийста година (56-66 стр.); 1.7. *Анна Трета* (според израза на Е.Евтушенко) в руското литературно и културно пространство (67-72 стр.) Така поднесена, Първа глава представя и въвежда името на авторката в **Българската културна ситуация за първи път.**

По отношение на глава II – Поезия.

Главата е структурирана в 5 подглави: 2.1. Сакралното пространство на Москва. Образите на родното и литературната приемственост между поколения ивановски поети (73-83 стр.); 2.2. *Интимно* изживяване на Революцията и преодоляване на пролеткултовската идея (84-96 стр.); 2.3. Конфликти на времето в естетическото битие на женския поетически свят. Влиянието на експресионизма в поезията на Анна Баркова (97-113 стр.); 2.4. Колизии между полюсите на старозаветните и модерни поетически настроения. Лириката на Анна Баркова в съвременното музикално изкуство (114-121 стр.); 2.5. Понятието *руска и българска лагерна литература*. Анна

Баркова и българските лагерни поети (122-131 стр.) А.Методиева анализира поетическите текстове на Анна Баркова.

По отношение на глава III – Проза.

Главата е структурирана в 3 подглави: 3.1.Летописец на съветския свят. Повестите на Анна Баркова между политическата ангажираност и лагерната поетика (132-144 стр.); 3.2.Повестта „Освобождение Гьингуани” в контекста на доктрината на Русо за общественото устройство и разума (145-149 стр.); 3.3.Разказът „Стальной муж” и отношението *човек – природа – техника* в литературната полемика и общия литературен процес от първата половина на XX век (150-157 стр.). В тази глава сполучливо се анализират повествователните произведения на Анна Баркова с оглед политическия контекст на времето.

По отношение на глава IV - Дългият път към истината: епистоларна дейност, дневници, спомени, есе.

Главата е структурирана в 4 подглави: 4.1.Кореспонденцията на Анна Баркова с Анатолий Луначарский като огледало на властовия свят през 20-те години на XX век (159-166 стр.); 4.2.Епистоларните приятели на Анна Баркова. Писмото като литературна дистанция (167-181 стр.); 4.3.Съветският *Ното sacer*: опити за реабилитация в епистоларния диалог на Анна Баркова с Константин Федин и Александр Твардовский (1963-1966) (182-191 стр.); 4.4.Философски аспекти на ежедневното. Дневниците на Анна Баркова (192-196 стр.); 4.5.Есето „Обретаемое время”: лагерната спира на спомена (197-208 стр.). Изведени от архивите, текстовете в тази глава допълват и доуточняват общата концепция на дисертацията.

4. Оценка на публикациите по дисертацията.

За участието си в процедурата Атанаска Методиева е представила **осем публикации**. Четири текста са публикувани в Благоевград, а два текста са публикувани в авторитетни електронни издания. Публикувани са две участия с доклади на научни конференции: в сборник доклади от научна конференция *Езиците на паметта в литературния текст*, годишна конференция на СУ «Климент Охридски» / 2013 г./ и в Сборник тезисов двух Международных молодёжных межвузовских междисциплинарных славистических конференций. РОЛЬ СЛАВЯНСКОЙ МОЛОДЁЖИ В ПРОЦЕССЕ УСТОЙЧИВОГО ЦИВИЛИЗАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ. Славянская радуга (29.05.2013). Славянский мир: аспекты истории и культуры (28.05.2014), Москва. Според мен, в представените научни публикации са апробирани някои основни моменти от дисертацията в различна степен на завършеност.

5. Оценка на автореферата.

По процедурата е представен автореферат в обем от 29 страници печатан текст, формат А5. Структуриран е така, че последователно да представи структурата и съдържанието на дисертационния труд, справка за приносите, списъка с публикациите. Изложението в автореферата е съобразено с логическата последователност на изследването в дисертационния труд и го възпроизвежда достоверно.

6. Оценка на приносите на дисертационния труд.

В България изследване за творчеството и живота на Анна Баркова не е осъществявано, което е приносът на настоящия текст. От първоначалното набиране на библиография, през изследователските колебания, трудностите

около публикуване на текстове, до впечатляващите открития около житейските и литературни факти в живота на авторката, се изгради *алфата и омегата* Анна Баркова. Четири са съществуващите литературоведски изследвания - три в Русия и едно във Франция. Настоящото е пето. Настоящият текст може да се нарече завършек на литературоведското *Петокнижие*, което представя творчеството в своя дълъг културен живот, който Анна Баркова изживява в лагерното си пътуване между Иваново Вознесенск – Кремъл – и различни лагерни територии на Русия. От друга страна, настоящето изследване е първо за славянските държави след Русия.

7. Критични бележки и препоръки.

При процеса на рецензиране на дисертационния труд се откриха и някои **пропуски и бележки**, които следва да бъдат отбелязани:

- Правят впечатление някои термини, които дисертантката се опитва да въведе в българската русистика: «адрогинно писане» /стр.107/, «историческа устойчивост» /стр.130/, «ексхатология на повествователния модел» /стр.132/ и др. Много от тях не са подплатени с достатъчно теоретична обосновка от изследвания на авторитетни учени и мястото им в дисертацията е понякога съмнително.

- Твърдението: «В България съществува научна мода със следните формулировки: «Лев Толстой и българската литература» /.../, «Лермонтов и българската литература» /стр.122/ е донякъде некоректно, тъй като не става въпрос за мода, а за рецепция на конкретен автор от чужда /в този случай руска/ литература в България. Подобни изследвания днес във века на межкултурната комуникация се пишат и са извънредно актуални. Донякъде

авторката си противоречи, защото в подглавата 2.5. тя анализира руската и българската лагерна литератури, опитва се да потърси българския контекст на Анна Баркова.

- Въпреки доброто боравене с архивни материали и литературен контекст на редица места липсва задълбочен анализ на литературен текст, което бих си обяснила с недостатъчното владение на руския език от дисертантката. Бих препоръчала на А.Методиева да задълбочи познанията си по руски език и на един следващ етап от своя изследователски път да преведе текстовете на Анна Баркова на български език, като ги съпроводи с научен коментар.

Направените бележки нямат съществено влияние върху качествата на дисертационния труд. Смятам, че той представлява оригинално изследване и напълно постига поставените цели и задачи.

8. Заключение.

Въз основа на така представените обстоятелства в точки 1, 2, 3, 4, 5, 6 и 7 **заявявам своята положителна оценка** за представения дисертационен труд на тема «Творчеството на Анна Баркова в литературния контекст на лагера и авангарда». Считам, че в своята завършеност той показва задълбочените теоретични познания на кандидатката и способността ѝ да провежда самостоятелни научни изследвания. Съдържа, също така, предвидените в ЗРАСРБ и Правилника за приложението му научно-приложни резултати, които представляват **принос** в науката. Това са и съображенията ми да предложа на уважаемите членове на научното жури да вземат решение

за присъждане на Атанаска Симеонова Методиева образователната и научна степен „доктор” по научна специалност „2.1. Филология. Руска литература и литература на народите на СССР /Руска литература/.

Рецензент:.....

Доц. д-р Татяна Фед

.....София